DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)
den 4 mars 2004 *

I mål C-303/02,

angående en begäran enligt artikel 234 EG, från Oberster Gerichtshof (Österrike), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Peter Haackert

och

Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten,

angående tolkningen av artikel 7.1 a i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, 1979, s. 24; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111),

meddelar

* Rättegångsspråk: tyska.

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av domarna P. Jann, tillförordnad ordförande på femte avdelningen, C.W.A. Timmermans, A. Rosas, A. La Pergola (referent) och S. von Bahr,

generaladvokat: S. Alber,
justitiesekreterare: R. Grass,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— P. Haackert, genom J. Winkler, Rechtsanwalt,

— Österrikes regering, genom E. Riedl, i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom N. Yerrel och H. Kreppel, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till referentens rapport,

och efter att den 25 september 2003 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande

följande

Dom

1 Oberster Gerichtshof har, genom beslut av den 23 juli 2002 som inkom till domstolens kansli den 26 augusti samma år, i enlighet med artikel 234 EG ställt en fråga om tolkningen av artikel 7.1 a i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, s. 24; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111) (nedan kallat direktivet).

2 Frågan har uppkommit i en tvist mellan Peter Haackert och Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten (pensionsförsäkringskassa för löntagare) angående den senares vägran att bevilja den förre förtida ålderspension på grund av arbetslöshet.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

3 I artikel 1 i direktivet föreskrivs följande:

"Avsikten med detta direktiv är att på området social trygghet och när det gäller andra inslag av socialt skydd enligt artikel 3 successivt genomföra principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet, härefter kallad 'likabehandlingsprincipen'."

4 Artikel 2 i direktivet har följande lydelse:

"Detta direktiv skall gälla den förvärvsarbetande befolkningen, inklusive egna företagare, arbetstagare och egna företagare vars verksamhet avbryts av sjukdom, olycksfall eller ofrivillig arbetslöshet och personer som söker anställning — samt pensionerade eller invalidiserade arbetstagare och egna företagare."

5 I artikel 3.1 i direktivet föreskrivs följande:

"Detta direktiv skall gälla

a) lagstadgade system som lämnar skydd vid

...

— ålderdom,

— arbetslöshet,

..."

6 I artikel 4.1 i direktivet förbjuds all diskriminering på grund av kön, i synnerhet vad beträffar beräkningen av förmåner.

7 Artikel 7 i direktivet har följande lydelse:

"1. Detta direktiv skall inte hindra ... medlemsstaterna att utesluta från dess tillämpningsområde

a) avgörandet av pensionsålder för att bevilja ålders- och avgångspension och de eventuella konsekvenserna härav för andra förmåner,

...

2. Medlemsstaterna skall med jämna mellanrum följa upp frågor som undantagits enligt punkt 1 för att kunna avgöra, mot bakgrund av den sociala utvecklingen på detta område, huruvida det är berättigat att bibehålla undantagen i fråga."

Den nationella lagstiftningen

8 253a § i Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (lag om allmän socialförsäkring, nedan kallad ASVG) har rubriken "Förtida ålderspension vid arbetslöshet" och

har följande lydelse i dess version enligt Sozialrechtsänderungsgesetz 2000 (BGBl. I 2000/92), vilken trädde i kraft den 1 oktober 2000:

"1) Rätt till förtida ålderspension vid arbetslöshet föreligger för försäkrade män som är 738 månader gamla och för försäkrade kvinnor som är 678 månader gamla, om

1. kvalifikationstiden (236 §) är uppfylld,

2. på referensdagen avgift till den obligatoriska försäkringen har erlagts under minst 180 månader ... , och

3. den försäkrade på referensdagen (223 § andra stycket) uppfyller villkoren i 253b § första stycket fjärde raden och inom de 15 månaderna närmast före referensdagen (223 § andra stycket) under minst 52 veckor har uppburit en penningförmån från arbetslöshetsförsäkringen på grund av arbetslöshet, med hänsyn till arbetslöshetens varaktighet. ...

..."

9 Enligt 253a § fjärde stycket ASVG utbetalas pensionen som ålderspension när den försäkrade uppnår den normala pensionsåldern, vilken föreskrivs i 253 § i denna lag, det vill säga 65 år för män och 60 år för kvinnor.

10 253 § ASVG har rubriken "Ålderspension" och har följande lydelse:

"1. Försäkrade män har rätt till ålderspension när de ... har fyllt 65 år (normal pensionsålder) och försäkrade kvinnor när de har fyllt 60 år (normal pensionsålder), om kvalifikationstiden (236 §) är uppfylld.

...

3. De som redan erhåller förtida ålderspension på grund av arbetslöshet (235 a §) ... kan inte ansöka om ålderspension i enlighet med första stycket."

Tvisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

11 Genom beslut av den 5 december 2000 avslog Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten en ansökan om förtida ålderspension på grund av arbetslöshet som givits in av Peter Haackert, född den 14 februari 1944, med motiveringen att en förutsättning för att manliga försäkrade skall ha rätt till denna förmån, enligt 253a § ASVG, är att de har uppnått en ålder av 738 månader (61 år och 6 månader). Eftersom Peter Haackert skulle uppnå denna ålder först den 14 augusti 2005 hade det åldersbetingade försäkringsfallet ännu inte inträffat.

12 Genom dom av den 1 augusti 2001 ogillade Arbeits- und Sozialgericht Wien (Österrike), domstol i första instans vid vilken tvisten i målet i huvudsaken

anhängiggjorts, den talan som Peter Haackert hade väckt mot beslutet av den 5 december 2000 för att erhålla den begärda pensionen från den 1 oktober 2000. Denna domstol följde i detta hänseende den motivering som hade givits av Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten i sagda beslut.

13 Genom dom av den 29 januari 2002 fastställde Oberlandesgericht Wien domen av den 1 augusti 2001. Den ansåg att den förmån som klaganden hade ansökt om omfattades av undantaget i artikel 7.1 a i direktivet och att den omständigheten att det föreskrivs olika pensionsåldrar för män och kvinnor följaktligen inte stred mot gemenskapsrätten.

14 Peter Haackert överklagade appellationsdomstolens dom till Oberster Gerichtshof genom så kallad Revision. Mot Peter Haackerts ansökan invände Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten att Peter Haackert vid referensdatumet hade uppnått en ålder av 678 månader (56 år och 6 månader). Eftersom Peter Haackert ännu inte hade uppnått en ålder av 738 månader (61 år och 6 månader) hade han inte rätt till den begärda förmånen med stöd av 253a § ASVG. De andra villkoren för att förmånen skall beviljas har inte ifrågasatts. Peter Haackert anser att det strider mot den gemenskapsrättsliga likabehandlingsprincipen att fastslå olika åldrar för män och kvinnor, och att det är tillräckligt att ha uppnått åldern 56 år och 6 månader för att ha rätt till den begärda förmånen.

15 Den nationella domstolen har påpekat att förtida ålderspension vid arbetslöshet, såsom den föreskrivs i 253a § ASVG, syftar till att tidigarelägga ålderspensionsfallet när det på grund av ålder, sjukdom, minskad arbetsförmåga eller av andra skäl inte längre, eller svårligen, är möjligt för den försäkrade att återinträda i arbete under en viss period.

16 Vidare ingår Peter Haackert i den personkrets som omfattas av direktivet, och förtida ålderspension på grund av arbetslöshet omfattas av sagda direktivs materiella tillämpningsområde. Det är dessutom diskriminerande att den ålder från vilken en sådan förmån kan beviljas är olika för kvinnor och män. Enligt den nationella domstolen är frågan alltså huruvida det i artikel 7.1 a i direktivet föreskrivna undantaget från principen om likabehandling av män och kvinnor på området för social trygghet är tillämpligt på förtida ålderspension på grund av arbetslöshet, för vilken det ställs olika åldersvillkor för män och kvinnor.

17 I detta hänseende anser den nationella domstolen att det är osäkert huruvida systemet med förtida ålderspension på grund av arbetslöshet är en ålders- eller avgångspension i den mening som avses i artikel 7.1 a i direktivet. Med beaktande av syftet med sagda system utgör nämligen rätten till penningförmåner från arbetslöshetsförsäkringen under 52 veckors tid en väsentlig omständighet vid dess kvalificering. Således är den omständigheten att den berörda personen är arbetslös det avgörande villkoret för förmånen, och villkoren att en viss ålder skall ha uppnåtts och att försäkringsperioder skall ha fullgjorts är endast kompletterande villkor.

18 Om förtida pension vid arbetslöshet inte kan anses vara någon ålderspension uppkommer enligt den nationella domstolen även frågan huruvida denna förmån kan omfattas av begreppet andra förmåner, i den mening som avses i artikel 7.1 a i direktivet, för vilka fastställandet av olika pensionsåldrar har konsekvenser.

19 I detta hänseende har den nationella domstolen hänvisat till domstolens rättspraxis, enligt vilken åldersdifferentiering på grund av kön i bestämmelser som rör andra förmåner än ålders- och avgångspensioner endast kan vara

motiverad om denna särbehandling är objektivt nödvändig för att undvika att den finansiella jämvikten inom det sociala trygghetssystemet äventyras, eller för att tillförsäkra en överensstämmelse mellan systemet för avgångspension och andra förmånssystem (dom av den 30 mars 1993 i mål C-328/91, Thomas m.fl., REG 1993, s. I-1247, punkt 12, och av den 23 maj 2000 i mål C-104/98, Buchner m.fl., REG 2000, s. I-3625, punkt 26).

20 I detta sammanhang har den nationella domstolen, vad gäller upprätthållandet av den finansiella jämvikten inom det sociala trygghetssystemet, närmare angett att det i december 2001 i Österrike utbetalades 1 083 134 ålderspensioner, 123 220 förtida ålderspensioner vid långvarig försäkringstid, 82 852 ålderspensioner på grund av minskad arbetsförmåga eller arbetsoförmåga (denna typ av pension avskaffades av lagstiftaren den 30 juni 2000) och 15 386 förtida ålderspensioner på grund av arbetslöshet (varav 2 860 utbetalades till män och 12 526 till kvinnor). De förtida ålderspensioner på grund av arbetslöshet som utbetalades i december 2001 utgjorde alltså knappt 1,2 procent av det totala antalet ålderspensioner och förtida ålderspensioner. Vidare utbetalades — även det i december 2001 — totalt 381 228 pensioner på grund av nedsatt arbetsförmåga eller arbetsoförmåga.

21 Enligt den nationella domstolen skulle ett undanröjande av den diskriminering som är i fråga i målet vid den nationella domstolen alltså inte medföra allvarliga följder för den finansiella jämvikten inom det sociala trygghetssystemet i dess helhet.

22 Vad gäller säkerställandet av överensstämmelse mellan förtida ålderspension på grund av arbetslöshet och ålderspension enligt 253 § ASVG noterade den nationella domstolen att det föreligger ett första samband mellan dessa båda förmåner, genom att den senare träder i den förras ställe när den försäkrade uppnår lagstadgad pensionsålder. Vidare föreligger det ett direkt samband mellan minimiåldern för att kunna uppbära den omtvistade förmånen och den lagstadgade pensionsåldern, eftersom minimiåldern för män och kvinnor ursprungligen fastställdes till fem år före normal pensionsålder och — efter höjningen av minimiåldern för att kunna uppbära förtida ålderspension — till tre och ett halvt år före normal pensionsålder.

23 Oberster Gerichtshof, som anser att lösningen av den aktuella tvisten beror på hur gemenskapsrätten skall tolkas, beslutade under dessa omständigheter att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

"Skall det undantag som föreskrivs i artikel 7.1 a i ... direktiv[et] ...tolkas så, att det omfattar en sådan förmån som förtida ålderspension på grund av arbetslöshet för vilken det i nationell rätt har fastställts olika pensionsåldrar för män och kvinnor?"

Tolkningsfrågan

24 För att besvara tolkningsfrågan skall det först undersökas huruvida en förmån av den typ som är i fråga i målet vid den nationella domstolen skall anses vara en ålderspension i den mening som avses i artikel 7.1 a i direktivet. Om så inte är fallet skall det därefter undersökas huruvida de olika åldersvillkoren beroende på kön för beviljande av sagda förmån kan anses vara en konsekvens, i den mening som avses i denna bestämmelse, av den pensionsålder som i nationell lagstiftning föreskrivits för rätt till ålderspension.

25 Inledningsvis är det tillräckligt att konstatera att även om beviljandet av förtida ålderspension på grund av arbetslöshet är underställt ett åldersvillkor, beviljas denna förmån, enligt den nationella lagstiftningen i fråga, icke desto mindre endast de personer som inom de 15 månaderna närmast före referensdagen under minst 52 veckor har uppburit en penningförmån från arbetslöshetsförsäkringen.

26 Härav följer att en sådan förmån inte kan utgöra en ålderspension i den mening som avses i artikel 7.1 a i direktivet, vilken är en undantagsbestämmelse som enligt fast rättspraxis måste tolkas strikt med hänsyn till likabehandlingsprincipens grundläggande betydelse (se, bland annat, domen i det ovannämnda målet Thomas m.fl., punkt 8, och i det ovannämnda målet Buchner m.fl., punkt 21).

27 Följaktligen skall det därefter prövas huruvida fastställandet av olika åldersvillkor beroende på kön för beviljande av den förmån som är i fråga i målet vid den nationella domstolen kan anses vara en konsekvens, i den mening som avses i artikel 7.1 a i direktivet, av den pensionsålder som i den nationella lagstiftningen föreskrivits för rätt till ålderspension.

28 Peter Haackert, den österrikiska regeringen och Europeiska gemenskapernas kommission har, liksom den nationella domstolen, hänvisat till den tolkning av artikel 7.1 a som domstolen gjorde i domen i det ovannämnda målet Buchner m.fl. I detta sammanhang anser Peter Haackert och kommissionen att de olika åldrar som fastställts för män och kvinnor som villkor för beviljande av förtida ålderspension på grund av arbetslöshet inte är en konsekvens av de olika åldrar som föreskrivs i den nationella lagstiftningen för beviljande av ålderspension. Förtida ålderspension på grund av arbetslöshet omfattas följaktligen inte av tillämpningsområdet för artikel 7.1 a i direktivet. Den österrikiska regeringen har däremot hävdat att sagda förmån omfattas av denna bestämmelses tillämpningsområde, eftersom den diskriminering som införs genom denna bestämmelse är objektivt sett nödvändig för att säkerställa en överensstämmelse mellan den förtida ålderspensionen på grund av arbetslöshet och ålderspensionen.

29 I detta hänseende konstaterar domstolen att enligt fast rättspraxis kan ett tillfälligt bibehållande av olika åldersvillkor för pension beroende på kön göra det nödvändigt att senare, efter det att fristen för införlivande av direktivet löpt ut, anta bestämmelser som hör samman med detta undantagssystem och ändra sådana bestämmelser. Att förbjuda en medlemsstat, som har fastställt olika

åldersvillkor för pension för män respektive kvinnor, att efter det att införlivandefristen har löpt ut anta eller ändra bestämmelser med anknytning till denna åldersskillnad skulle nämligen innebära att det undantag som föreskrivs i artikel 7.1 a i direktivet fråntogs sin ändamålsenliga verkan.

30 När en medlemsstat, med stöd av artikel 7.1 a i direktivet, föreskriver olika åldrar för beviljande av ålders- och avgångspension till män respektive kvinnor är tillämpningsområdet för det tillåtna undantaget — vilket definieras som "de eventuella konsekvenserna härav för andra förmåner" i sagda bestämmelse — begränsat till den diskriminering som finns inom andra förmånssystem och som har ett nödvändigt och objektivt samband med denna åldersskillnad. Så är fallet om diskrimineringen är objektivt nödvändig för att undvika att den finansiella jämvikten i det sociala trygghetssystemet äventyras, eller för att tillförsäkra en överensstämmelse mellan systemet för avgångspension och andra förmånssystem (domen i det ovannämnda målet Buchner m.fl., punkterna 23–26 och där angiven rättspraxis).

31 Vad, för det första, gäller villkoret att den finansiella jämvikten inom det sociala trygghetssystemet skall bevaras framgår det av beslutet om hänskjutande och av den österrikiska regeringens skriftliga yttrande att de förtida ålderspensioner på grund av arbetslöshet som utbetalades i december 2001 utgjorde knappt 1,2 procent av det totala antalet ålderspensioner och förtidspensioner. Den österrikiska regeringen har inte heller anfört något argument vid domstolen rörande bevarandet av den finansiella jämvikten inom det sociala trygghetssystemet.

32 Mot bakgrund härav anser domstolen att avskaffandet av diskrimineringen i fråga inte på ett allvarligt sätt kan påverka den finansiella jämvikten inom det sociala trygghetssystemet.

33 Vad, för det andra, gäller villkoret att överensstämmelsen mellan förtida ålderspension på grund av arbetslöshet och ålderspension skall bevaras, är det riktigt att domstolen i domen i det ovannämnda målet Buchner m.fl. konstaterade att olika åldersvillkor beroende på kön för att ha rätt till förtida ålderspension vid arbetsoförmåga inte objektivt sett var nödvändigt för att säkerställa en överensstämmelse mellan sagda förmån och ålderspensionen. Enligt det system som låg till grund för sagda dom hade emellertid kvinnor rätt till förtida ålderspension vid arbetsoförmåga vid 55 års ålder, således fem år före den normala pensionsåldern, medan män hade samma rätt vid 57 års ålder, det vill säga åtta år före den normala pensionsåldern.

34 I förevarande mål har däremot den pensionsålder som fastställts för den förmån som är i fråga i målet vid den nationella domstolen ett objektivt samband med den normala pensionsåldern, inte bara eftersom ålderspensionen ersätter förtida ålderspension på grund av arbetslöshet när de berörda personerna uppnår den normala pensionsåldern, utan också för att den ålder vid vilken man kan ansöka om förmånen i fråga är densamma för både män och kvinnor, det vill säga tre och ett halvt år innan de uppnår normal pensionsålder (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 januari 1997 i mål C-139/95, Balestra, REG 1997, s. I-549, punkt 40).

35 Enligt den nationella lagstiftningen i fråga är nämligen dels den normala pensionsåldern 65 år för män och 60 år för kvinnor, dels är det möjligt att erhålla förtida ålderspension på grund av arbetslöshet vid en ålder av 61 år och 6 månader för män och 56 år och 6 månader för kvinnor.

36 Vidare följer det av beslutet om hänskjutande och av den österrikiska regeringens yttrande att systemet med förtida ålderspension på grund av arbetslöshet, såsom det föreskrivs i 253a § ASVG, syftar till att tidigarelägga ålderspensionsfallet när det på grund av ålder, sjukdom, minskad arbetsförmåga eller av andra skäl inte

längre, eller svårligen, är möjligt för den försäkrade att återinträda i arbete under en viss period. Sagda förmån syftar följaktligen till att säkerställa en inkomst för en person som inte kan återintegreras på arbetsmarknaden innan han eller hon har uppnått den ålder som föreskrivs för att ha rätt till ålderspension.

37 Under dessa omständigheter skall det konstateras att införandet av den diskriminering som är i fråga i målet vid den nationella domstolen kan anses vara objektivt nödvändigt för att tillförsäkra en överensstämmelse mellan förtida ålderspension vid arbetslöshet och ålderspension.

38 Med hänsyn till vad som ovan anförts skall den nationella domstolens fråga besvaras så, att det undantag som föreskrivs i artikel 7.1 a i direktivet skall tolkas så, att det omfattar en sådan förmån som förtida ålderspension på grund av arbetslöshet för vilken det i nationell rätt har fastställts olika åldersvillkor beroende på kön, när ett sådant villkor kan anses vara en konsekvens, i den mening som avses i sagda bestämmelse, av att det i nationell lagstiftning föreskrivs olika åldersvillkor beroende på kön för beviljande av ålderspension.

Rättegångskostnader

39 De kostnader som har förorsakats den österrikiska regeringen och kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av detta mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

— angående den fråga som genom beslut av den 23 juli 2002 har ställts av Oberster Gerichtshof — följande dom:

Det undantag som föreskrivs i artikel 7.1 a i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet skall tolkas så, att det omfattar en sådan förmån som förtida ålderspension på grund av arbetslöshet för vilken det i nationell rätt har fastställts olika åldersvillkor beroende på kön, när ett sådant villkor kan anses vara en konsekvens, i den mening som avses i sagda bestämmelse, av att det i nationell lagstiftning föreskrivs olika åldersvillkor beroende på kön för beviljande av ålderspension.

Jann Timmermans Rosas

La Pergola von Bahr

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 4 mars 2004.

R. Grass V. Skouris

Justitiesekreterare Ordförande på femte avdelningen